

Verloop taalverwerving

Lees eerst samen onderstaande inleiding en verdeel dan de verschillende delen van de tekst die zijn bijgevoegd, zodat iedereen één extra stuk tekst leest. Duid tijdens het lezen inzichten aan. Wissel daarna uit met je groepsgenoten en vul samen het bijgevoegde opdrachtblad in.

Hoe verloopt taalverwerving?

Deze tekst vormt de bijlage bij het Handboek taalbeleid basisonderwijs van Kris Van den Branden (2010).

Inleiding

Wetenschappers kunnen nog niet beschrijven hoe taalverwerving precies verloopt. Ook al werd er tijdens de laatste dertig jaar bijzonder veel onderzoek naar taalverwerving uitgevoerd, toch is er nog veel waarover wetenschappers niet zeker zijn. We beschrijven hieronder een aantal inzichten die door veel wetenschappers worden gedeeld. Daarbij richten we onze aandacht op verbale taal (en dus niet op non-verbale communicatie via gebaren, handelingen, symbolen....) en op taalverwerving door jonge kinderen (dit is immers een handboek taalbeleid basisonderwijs).¹

De processen die we beschrijven gelden voor de verwerving van een eerste taal (de "moedertaal"), een tweede taal (de taal die niet de moedertaal is, maar wel dominant is in de omgeving van de taalleerder) en een vreemde taal (een taal die niet de moedertaal is en ook niet dominant in de omgeving van de taalleerder). De leerprocessen die aan de basis liggen van eerste-, tweede-, en vreemdetaalverwerving zijn grotendeels dezelfde.

¹ Deze bijlage is gebaseerd op de vele bronnen die beschreven staan in de bibliografie van dit boek ("Voor wie er meer over wil lezen"); de woordspeling "zone van de voorbije ontwikkeling" ontleen ik aan persoonlijke communicatie met Huub van den Bergh (Universiteit Utrecht).

Wat is dat: een taal verwerven?

Een taal verwerven betekent dat een mens de vaardigheid opbouwt om *taalvormen* (klanken, schrifttekens) te verbinden aan *sociale betekenissen*. Met sociale betekenissen bedoelen we de betekenissen die taalvormen tussen mensen in bepaalde situaties krijgen. Taalverwervers leren dus om de taalvormen die ze aangeboden krijgen betekenis te geven (dat heet dan „taal begrijpen“) en om zelf met taalvormen sociale betekenissen uit te drukken („taal produceren“). Wie bijvoorbeeld de taalvormen "dat is hier heet, zeg" hoort, zou daaruit de sociale betekenis kunnen afleiden dat zijn gesprekspartner graag heeft dat er een raam wordt opengezet (situatie 1), of dat hij dorst heeft (situatie 2), of dat hij boos is op de gebrekkige airco op treinen (situatie 3) of dat hij het niet lang meer in de saunacabine zal uithouden (situatie 85). Wie de schrifttekens "Gasexplosie eist negen doden" in het vet gedrukt ziet op de eerste bladzijde van een krant, weet dat een journalist zal vertellen welke gasramp er gisteren gebeurd is, en ook dat het nieuws over de gasexplosie door de redactie als het belangrijkste van de vorige dag wordt beschouwd.

Een taal verwerven is een complexe opdracht, omdat mensen door de eeuwen heen steeds verfijndere manieren hebben gevonden om met taalvormen sociale betekenissen uit te drukken. Taalvormen kunnen op allerlei manieren worden gekneed en gecombineerd: met een andere intonatie, een andere woordkeuze, een sterker volume, een andere volgorde van woorden, een vetter lettertype of een ander accent kunnen mensen een heel andere betekenis uitdrukken of suggereren. Ook kunnen dezelfde taalvormen in een andere situatie een heel andere boodschap overbrengen. Een taal verwerven betekent dus niet alleen dat je steeds *meer* taalvormen aan betekenis kunt koppelen, maar ook dat je steeds beter wordt om met reeds verworven taalvormen allerlei betekenisnuances te herkennen of te creëren. Het betekent ook dat je steeds beter wordt om dat in steeds meer verschillende situaties te doen, en je daarbij aan te passen aan de verwachtingen, de intenties en het talige gedrag van je gesprekspartners.

Bij het verwerven van een taal komen zowel kennis, vaardigheden en attitudes om de hoek kijken. Die kennis, vaardigheden en attitudes hebben betrekking op verschillende deelaspecten van het verwerven van een taal, zoals *fonetische/fonologische aspecten* (de klanken van een taal en hun betekenis), *semantische aspecten* (betekenissen van woorden en uitdrukkingen), *morfologische en grammaticale aspecten* (de manier waarop woorden en woorddelen gecombineerd worden), *sociale/pragmatische aspecten* (de manieren waarop we taal gebruiken om in bepaalde contexten en in samenspel met andere taalgebruikers allerlei doelen te bereiken). In ons brein werken verschillende zones samen om taal te verwerken en verwerven: sommige zones zijn bijzonder gevoelig voor het oppikken van geluiden (en verschillen tussen geluiden), andere zones helpen ons om opgepikte

vormen met begrippen en ervaringen te verbinden, nog andere zones helpen ons om taal te produceren....

Bij het begrijpen en produceren van talige boodschappen komen al die deelaspecten geïntegreerd samen: in het brein van de taalverwerver moeten dus bliksemsnelle verbindingen gelegd worden tussen de zenuwcellen die de verschillende aspecten beheren. Taal gebruiken heeft dus iets weg van autorijden: je doet heel veel dingen tegelijkertijd en in combinatie met mekaar, en je bent je er vaak niet van bewust dat je dat allemaal tegelijk doet. Al die dingen afzonderlijk leren helpt je maar een klein beetje op weg: immers, pas wanneer je de delen in een *samenspel* kunt bijeenbrengen, functioneer je. Taal verwerven is dus veel meer dan woorden opstapelen in je geheugen: als je die woorden niet kunt gebruiken of begrijpen in communicatieve situaties, ben je er weinig mee.

Bij het verwerven van een taal is niet alleen ons brein aan het werk. Ons hele „mens-zijn“ wordt betrokken in het proces van taalverwerving: onze gedachten, onze emoties, ons lichaam... Door een taal te verwerven, schaaft de taalleerder aan zijn hele identiteit: een taal geeft immers vorm aan de manier waarop we over de wereld denken, een band opbouwen met onszelf, banden smeden met andere mensen en samen met hen allerlei dingen tot stand brengen. Wie een nieuwe taal verwerft, kan zich toegang verschaffen tot allerlei nieuwe werelden, nieuwe ervaringen opdoen en nieuwe relaties aangaan. Maar als de nieuwe taal, de nieuwe manier van denken of de relaties met de nieuwe gesprekspartners botsen met de taalidentiteit die de taalleerder al heeft verworven, kan het verwerven van een nieuwe taal ook voor moeilijkheden, verwarring of weerstand zorgen. Voor een succesvol taalverwervingsproces is dus niet alleen een goed werkend brein nodig: taalverwerving loopt het vlotst als de taalleerder zich op alle vlakken (emotioneel, sociaal, cognitief...) goed voelt bij het leerproces, en waar nodig, ondersteund wordt.

Taalverwerving: een actief, geleidelijk, grillig proces

Omdat het taalspel van de mens (doorheen de generaties) zo verfijnd is geworden, vormt taalverwerving voor een mens een stevige uitdaging waaraan hij behoorlijk veel tijd moet besteden. Gelukkig worden mensen geboren met een talent om talen te leren. Hoe dat aangeboren talent eruitziet, weten wetenschappers niet. Ze weten wel dat een baby een aantal functies in zijn prille brein heeft klaarzitten die hem gevoelig maken voor het oppikken van taal. Vanaf de eerste dag gaat het babybrein *actief* met taal aan de slag. Het brein probeert de taalsignalen van de omgeving te vangen, te interpreteren, te ontrafelen en er patronen in te vinden.

Het jonge kind is sterk op de sociale betekenis van taal gericht. Het kind hoort talige uitspraken ("kijk, een bootje!", "Nog een hapje"), en probeert daarbij te ontdekken op welke voorwerpen, handelingen of gebeurtenissen de gesprekspartner zijn aandacht wil richten. Gezamenlijke aandacht en de inbedding van taal in concrete activiteiten helpen het kind om taalvormen te "begrijpen" en vast te houden. Ook hoeveelheid helpt: kinderen die veel taalaanbod krijgen, vorderen vaak sneller. Woorden die vaak worden aangeboden, worden vaak sneller en beter verworven. Ook taal die inspeelt op de dingen die de aandacht van het kind opeisen, maakt meer indruk op het brein van het taallerende kind. De beginnende taalleerder slaat heel veel taalvormen (woorden en uitdrukkingen) op, samen met de betekenis die hij eraan geeft. Gaandeweg ontdekt het brein in die opgeslagen massa bepaalde patronen (bijvoorbeeld "kloppen – klopte – geklopt"). Die patronen helpen het brein om structuur ("systeem") in al die opgeslagen vormen te brengen. Het brein probeert als het ware een huis te bouwen met de bouwstenen die het verzamelt. En het gaat met die bouwstenen creatief aan de slag: het is in staat om opgeslagen vormen op een eigenzinnige manier te combineren (bijvoorbeeld "beenmouwen", "jammerik", "zwemde"). Taalleren gaat dus veel verder dan imiteren. Elke taalleerder is de architect van zijn eigen taalsysteem.

Het brein van het taallerende kind kan niet *alle* patronen en aspecten van een taal tegelijk oppikken, opmerken en doorgronden. Dat gebeurt stelselmatig, stapje voor stapje. Taalleren is een *geleidelijk* proces. Bij jonge kinderen hoor je dat doordat ze zinnetjes maken waarin het ene woord al wel goed wordt uitgesproken en het andere nog onverstaanbaar is, de ene regel al wel goed wordt gevolgd en de andere nog lang niet, het ene voorwerp al wel goed wordt benoemd en het andere niet.... Vroeger noemde men de afwijkende aspecten van taalgebruik van het kind „fouten“, maar tegenwoordig overheerst de visie dat de 'eigen-aardigheden' van kindertaal wijzen op de geleidelijke taalontwikkeling die de kinderen doormaken: het zijn „*ontwikkelingskenmerken*“. Het zijn de sporen die het kind achterlaat tijdens de ontdekkingsreis die het aan het maken is door de wondere wereld van een taal. De verwerving van een bepaalde regel, uitdrukking of deelcompetentie (bijvoorbeeld het

schrijven van een uitnodiging) gebeurt niet van vandaag of morgen. Kinderen springen niet in één beweging van "helemaal-niet-verworven" naar "helemaal-goed-verworven" als het gaat om de verwerving van een grammaticaregel of het ontrafelen van de betekenis van een woord. Meestal gaan kinderen door een instabiele fase waarin hun brein twijfelt: het pendelt tussen verschillende mogelijkheden, probeert er een aantal uit (en let op feedback), doet het de ene keer goed, en de volgende keer niet.... Pas na verloop van tijd komt er stabiliteit in het systeem. Taalleren is dus geen mooi rechtlijnig proces: het is grillig, en zit vol pieken, dalen en valleien.

De kracht van interactie

Om snel te vorderen, heeft de taalleerder de ondersteuning van de omgeving nodig. Het brein werkt met het talige materiaal dat binnenkomt en met de kansen die het krijgt om zelf productief in de taalomgeving aan de slag te gaan. Wie veel taalaanbod krijgt en veel kansen tot spreken, vordert meestal sneller dan wie dat niet krijgt. Wie bepaalde soorten gesprekken heel vaak voert, of over bepaalde onderwerpen veel praat, zal daarin sterk bedreven worden. Maar niet alleen hoeveelheid is doorslaggevend. Ook de kwaliteit van de interactie tussen de taalleerder en zijn omgeving is belangrijk. Nieuwe woorden of uitdrukkingen die door de gesprekspartner begrijpelijk worden gemaakt (bijvoorbeeld door het koppelen van de taal aan een handeling of voorwerp), worden vaak beter verworven. Taalaanbod dat inspeelt op de interesse van het kind en dat bovendien nieuwe elementen bevat (dus net iets boven het huidige niveau van het kind zweeft), wordt door veel taalexperts als 'krachtvoer' omschreven. Evenzeer moet de taalleerder ondersteund worden bij het produceren van taal: taalleerders die worstelen om iets gezegd te krijgen, kunnen bijvoorbeeld geholpen worden door een gesprekspartner die feedback geeft, die vollediger of juist verwoordt wat de taalleerder probeerde te zeggen, of die geïnteresseerd doorvraagt. Een interactieve ondersteuning van taalproductie is cruciaal, want spreekvaardigheid en schrijfvaardigheid opbouwen is voor veel taalleerders geen sinecure: om een (doeltreffende) boodschap te produceren, moet een taalleerder immers zelf gepaste taalvormen oproepen, combineren en communiceren, en daarbij rekening houden met de voorkennis, de verwachtingen, en de intenties van de gesprekspartner. Er zijn veel taalleerders die een bepaalde taal heel goed begrijpen, maar die zich niet vlot kunnen uitdrukken. Voor alle taalleerders geldt overigens dat hun receptieve vaardigheid (wat ze van een taal begrijpen) groter is dan hun productieve vaardigheid (wat ze in een taal aan boodschappen kunnen produceren).

De interactieve ondersteuning van de taalleerder kan ook de vorm aannemen van samen hardop nadenken over het uitvoeren van taaltaken en de regels van het taalsysteem. Geleidelijk groeit bij jonge kinderen de vaardigheid om bewust stil te staan bij hun taalgebruik, en te reflecteren hoe sommige taaltaken beter, gepaster, rijker kunnen worden uitgevoerd. In de loop van het basisonderwijs begint dat vermogen te ontluiken, maar pas rond de leeftijd van 12 -14 jaar ontwikkelen jongeren echt de vaardigheid om vrij abstracte informatie (bijvoorbeeld over de grammatica van het taalstelsel) te doorgronden en toe te passen.

Meerdere talen leren

Mensen zijn in staat om meerdere talen te leren. Dat hoeft niet te betekenen dat ze in elk van die geleerde talen evenveel verschillende dingen kunnen doen, of hetzelfde soort boodschappen kunnen begrijpen en produceren. Voor de verwerving van elke nieuwe taal geldt dat er veel tijd en energie

moet in geïnvesteerd worden. Vroeger dachten wetenschappers dat elke taal in een volledig apart compartiment in het brein werd opgeslagen. Dat is echter niet het geval: ons brein legt heel veel verbindingen tussen de verschillende talen waarmee we in aanraking zijn gekomen. Mensen die al een taal kennen, zullen dus heel wat attitudes, kennis, vaardigheden van de geleerde taal kunnen inzetten bij het leren van een nieuwe taal. Wie een nieuwe taal leert die sterk aanleunt bij een taal die hij al kent, zal vaak een 'vliegende start' kunnen nemen en op allerlei gebieden (woordenschat, klanken, grammaticaregels, spelling...) kennis en vaardigheden uit de gekende taal naar de nieuwe taal kunnen overdragen. Maar ook als de talen wat verder uit mekaar liggen, is er veel 'positieve transfer' mogelijk: wie bijvoorbeeld in de ene taal leert lezen en met allerlei teksten leert omgaan, zal heel wat inzichten in leesprocessen, tekstsoorten en leesstrategieën kunnen overdragen naar het begrijpend lezen in een nieuwe taal.

Jonge kinderen die op prille leeftijd met meer dan één taal worden geconfronteerd, ontwikkelen sneller allerlei (metalinguïstische) inzichten in taal. Ze zijn zich bijvoorbeeld beter bewust van het verschil tussen klanken dan kinderen die maar in één taal werden opgevoed. Wie een taal leert, investeert dus eigenlijk ook in het leren van nog andere talen: de talenknobbel wordt geprikkeld en blijft 'in vorm'.

Vaak wordt beweerd dat rond de puberteit het gemak waarmee nieuwe talen kunnen worden geleerd, afneemt. Dat zou onder andere te maken hebben met de verminderde soepelheid van ons brein. Bovendien ervaren volwassenen vaak meer remmingen dan kinderen om in een nieuwe taal te praten. Maar anderzijds hebben pubers en volwassenen ook allerlei leerstrategieën verworven, kunnen ze beter abstract nadenken over taalsystemen, en kunnen ze veel kennis inzetten die ze al eerder hebben verworven (inclusief hun kennis van de wereld). Volwassenen hebben het wel moeilijk om een nieuwe taal uit te spreken zonder een hoorbaar accent. Dat komt omdat hun stemapparaat zich heeft gevormd om de moedertaal zo goed mogelijk uit te spreken en zich vanaf de leeftijd van zes jaar minder flexibel plooit naar het uitspreken van nieuwe klanken.

Voor elk van de geleerde talen geldt dat ze onderhouden moeten worden. Wie een geleerde taal lange tijd niet gebruikt (of voor bepaalde doeleinden niet gebruikt) zal merken dat die taal 'naar het achterhoofd' is verschoven en moeilijker aangesproken kan worden. Taalcompetentie kan dus vervagen. Een taal gebruiken helpt dus niet alleen om een taal te verwerven, maar ook om ze in staat van paraatheid te houden.

Verschillen tussen taalleerders

Ook al zijn nagenoeg alle mensen in staat om talen te verwerven, toch zijn er behoorlijk grote verschillen tussen mensen qua snelheid van taalverwerving en het niveau van taalcompetentie dat ze uiteindelijk halen. Veel factoren spelen daarin mee. Ten eerste zijn er *cognitieve* factoren: zo hebben sommige mensen een beter ontwikkeld oor om klanken op te pikken en te onderscheiden, anderen hebben een sterker geheugen (voor het onthouden van woorden en uitdrukkingen bijvoorbeeld), nog anderen ontdekken sneller systematiek in woord- en zinsvorming, anderen leren beter lezen en kunnen dus makkelijker taal verwerven via schriftelijk taalaanbod...

Ten tweede zijn er *socio-emotionele* factoren: sommige mensen zijn sociaal ingesteld en zoeken veel interactiemogelijkheden op, anderen zijn bang om fouten te maken, nog anderen durven hun onbegrip niet duidelijk maken... Ook de *motivatie* van taalleerders verschilt: wie heel sterk gemotiveerd is om een taal te leren, zal vaak meer tijd, energie en doorzettingsvermogen investeren in het leerproces.

Volgens sommige wetenschappers kan ook het verschil in *leerstijl* zorgen voor verschillen in processen van taalverwerving: sommige leerders zijn bijvoorbeeld visueel ingesteld en anderen auditief, sommige leerders kunnen beter patronen ontdekken in chaotische gegevens dan anderen... En uit heel wat onderzoek blijkt dat meisjes beter presteren voor allerlei taaltoetsen dan jongens: het is echter nog niet helemaal duidelijk waaraan dat te wijten is.

Bij de bovenstaande kenmerken ontstaat soms de indruk dat de verschillen in snelheid van taalverwerving louter aan de taalleerder zelf zijn te wijten. Maar het gaat er evenzeer om hoe de omgeving met die verschillen omgaat, of soms zelfs verschillen creëert. Niet alle taalleerders worden cognitief, socio-emotioneel, en op het vlak van motivatie en leerstijl op dezelfde manier ondersteund. Zo krijgen sommige leerders van hun omgeving signalen dat ze het niet goed doen of bepaalde taaltaken niet aankunnen, en beginnen ze daarnaar te handelen. Andere taalleerders krijgen van hun omgeving veel complimenten of positieve emotionele steun, en trekken zich daaraan op. Voor sommige taalleerders is de interactiestijl in de nieuwe omgeving (bijvoorbeeld de school) zo verschillend van de interactiestijl van een vertrouwde omgeving (bijvoorbeeld thuis) dat ze in de nieuwe omgeving maar moeilijk tot taalleren komen. Verschillen tussen taalleerders hebben in dit laatste geval dus niet zozeer te maken met aangeboren verschillen, maar met verschillen tussen de omgevingen waarin taalleerders taal leren en taal gebruiken.

In scholen ontstaan ook snel verschillen omdat de verschillende taalleerders van dezelfde klas niet hetzelfde niveau van taalvaardigheid bezitten. Dat hoeft echter geen onoverkomelijk probleem te vormen. Ten eerste blijkt uit heel wat onderzoek dat lager taalvaardige leerders veel kunnen oppikken

van hun hoger taalvaardige klasgenoten (bijvoorbeeld rijk taalaanbod, demonstratie van taalstrategieën, uitleg bij moeilijke woorden, ...). De hoger taalvaardige leerlingen kunnen op die manier ook hun taalvaardigheid verder aanscherpen: door iets uit te leggen krijg je vaak nog beter grip op de materie. Heterogene klasgroepen (qua taalniveau) dagen de leerkracht uit om aan verschillende leerlingen een gedifferentieerde ondersteuning te geven. Taalverwerving is immers *cumulatief*: de taalleerder bouwt steeds verder op wat hij al heeft verworven (en werkt *met* wat hij al heeft verworven). Interactieve ondersteuning die aansluit bij de behoeften van de taalleerder, kan die taalleerder omhoogtrekken (in de befaamde 'zone van naaste ontwikkeling'); ondersteuning die te hoog reikt, kan onbereikbaar worden; ondersteuning die niets toevoegt aan wat de leerder al kan, bevordert weinig of geen vooruitgang (en bevindt zich dus eigenlijk in de 'zone van de voorbijge ontwikkeling').

Levenslang taalleren

Het proces van taalverwerving is nooit af. Mensen blijven taalleren zolang het brein actief aan de slag gaat met talige informatie. En zolang het brein aan de slag *wil* met een bepaalde taal. Een positieve houding ten opzichte van de taal die geleerd wordt, een gezond gevoel van zelfvertrouwen in de eigen taalcompetentie en de kans om relevante en interessante dingen met de taal te kunnen doen, helpen om het taalleerproces aan de gang te houden. En omdat een taal nu eenmaal niet van vandaag op morgen wordt verworven, is een langdurige investering in het taalverwervingsproces (door de taalleerder zelf, en door de ondersteunende omgeving) broodnodig. Taalleren hangt uiteindelijk niet af van een paar supermomenten, maar van de aaneenschakeling van duizenden kleine interacties waarin het positief zoekend taallerend brein weer een klein stapje verder wordt geholpen...

! Extra: dit stuk tekst is alleen te lezen als er een groepje van 5 is

Jonge kinderen die op prille leeftijd met meer dan één taal worden geconfronteerd, ontwikkelen sneller allerlei (metalinguïstische) inzichten in taal. Ze zijn zich bijvoorbeeld beter bewust van het verschil tussen klanken dan kinderen die maar in één taal werden opgevoed. Wie een taal leert, investeert dus eigenlijk ook in het leren van nog andere talen: de talenknobbel wordt geprikkeld en blijft 'in vorm'.

Vaak wordt beweerd dat rond de puberteit het gemak waarmee nieuwe talen kunnen worden geleerd, afneemt. Dat zou onder andere te maken hebben met de verminderde soepelheid van ons brein. Bovendien ervaren volwassenen vaak meer remmingen dan kinderen om in een nieuwe taal te praten. Maar anderzijds hebben pubers en volwassenen ook allerlei leerstrategieën verworven, kunnen ze beter abstract nadenken over taalsystemen, en kunnen ze veel kennis inzetten die ze al eerder hebben verworven (inclusief hun kennis van de wereld). Volwassenen hebben het wel moeilijk om een nieuwe taal uit te spreken zonder een hoorbaar accent. Dat komt omdat hun stemapparaat zich heeft gevormd om de moedertaal zo goed mogelijk uit te spreken en zich vanaf de leeftijd van zes jaar minder flexibel plooit naar het uitspreken van nieuwe klanken.

Voor elk van de geleerde talen geldt dat ze onderhouden moeten worden. Wie een geleerde taal lange tijd niet gebruikt (of voor bepaalde doeleinden niet gebruikt) zal merken dat die taal 'naar het achterhoofd' is verschoven en moeilijker aangesproken kan worden. Taalcompetentie kan dus vervagen. Een taal gebruiken helpt dus niet alleen om een taal te verwerven, maar ook om ze in staat van paraatheid te houden.

Verschillen tussen taalleerders

Ook al zijn nagenoeg alle mensen in staat om talen te verwerven, toch zijn er behoorlijk grote verschillen tussen mensen qua snelheid van taalverwerving en het niveau van taalcompetentie dat ze uiteindelijk halen. Veel factoren spelen daarin mee. Ten eerste zijn er *cognitieve* factoren: zo hebben sommige mensen een beter ontwikkeld oor om klanken op te pikken en te onderscheiden, anderen hebben een sterker geheugen (voor het onthouden van woorden en uitdrukkingen bijvoorbeeld), nog anderen ontdekken sneller systematiek in woord- en zinsvorming, anderen leren beter lezen en kunnen dus makkelijker taal verwerven via schriftelijk taalaanbod...

Ten tweede zijn er *socio-emotionele* factoren: sommige mensen zijn sociaal ingesteld en zoeken veel interactiemogelijkheden op, anderen zijn bang om fouten te maken, nog anderen durven hun onbegrip

niet duidelijk maken... Ook de *motivatie* van taalleerders verschilt: wie heel sterk gemotiveerd is om een taal te leren, zal vaak meer tijd, energie en doorzettingsvermogen investeren in het leerproces.

Volgens sommige wetenschappers kan ook het verschil in *leerstijl* zorgen voor verschillen in processen van taalverwerving: sommige leerders zijn bijvoorbeeld visueler ingesteld en anderen auditief, sommige leerders kunnen beter patronen ontdekken in chaotische gegevens dan anderen... En uit heel wat onderzoek blijkt dat meisjes beter presteren voor allerlei taaltoetsen dan jongens: het is echter nog niet helemaal duidelijk waaraan dat te wijten is.

Bij de bovenstaande kenmerken ontstaat soms de indruk dat de verschillen in snelheid van taalverwerving louter aan de taalleerder zelf zijn te wijten. Maar het gaat er evenzeer om hoe de omgeving met die verschillen omgaat, of soms zelfs verschillen creëert. Niet alle taalleerders worden cognitief, socio-emotioneel, en op het vlak van motivatie en leerstijl op dezelfde manier ondersteund. Zo krijgen sommige leerders van hun omgeving signalen dat ze het niet goed doen of bepaalde taaltaken niet aankunnen, en beginnen ze daarnaar te handelen. Andere taalleerders krijgen van hun omgeving veel complimenten of positieve emotionele steun, en trekken zich daaraan op. Voor sommige taalleerders is de interactiestijl in de nieuwe omgeving (bijvoorbeeld de school) zo verschillend van de interactiestijl van een vertrouwde omgeving (bijvoorbeeld thuis) dat ze in de nieuwe omgeving maar moeilijk tot taalleren komen. Verschillen tussen taalleerders hebben in dit laatste geval dus niet zozeer te maken met aangeboren verschillen, maar met verschillen tussen de omgevingen waarin taalleerders taal leren en taal gebruiken.

In scholen ontstaan ook snel verschillen omdat de verschillende taalleerders van dezelfde klas niet hetzelfde niveau van taalvaardigheid bezitten. Dat hoeft echter geen onoverkomelijk probleem te vormen. Ten eerste blijkt uit heel wat onderzoek dat lager taalvaardige leerders veel kunnen oppikken van hun hoger taalvaardige klasgenoten (bijvoorbeeld rijk taalaanbod, demonstratie van taalstrategieën, uitleg bij moeilijke woorden, ...). De hoger taalvaardige leerlingen kunnen op die manier ook hun taalvaardigheid verder aanscherpen: door iets uit te leggen krijg je vaak nog beter grip op de materie. Heterogene klasgroepen (qua taalniveau) dagen de leerkracht uit om aan verschillende leerlingen een gedifferentieerde ondersteuning te geven. Taalverwerving is immers *cumulatief*: de taalleerder bouwt steeds verder op wat hij al heeft verworven (en werkt *met* wat hij al heeft verworven). Interactieve ondersteuning die aansluit bij de behoeften van de taalleerder, kan die taalleerder omhoogtrekken (in de befaamde 'zone van naaste ontwikkeling'); ondersteuning die te hoog reikt, kan onbereikbaar worden; ondersteuning die niets toevoegt aan wat de leerder al kan, bevordert weinig of geen vooruitgang (en bevindt zich dus eigenlijk in de 'zone van de voorbije ontwikkeling').